

Alue, elinvoima ja sukupuolten työnjako – ohjelmatekstien ja tilastojen vertailua

Irmeli Kari-Björkbacka

Lapin yliopisto

PL 122, 96101 Rovaniemi

E-mail: irmeli.kari@ulapland.fi

Tiivistelmä

Suomen Euroopan Unionin jäsenyyden myötä alueiden kehittämisessä on siirrytty ohjelmaperusteiseen aluepolitiikkaan, jossa projektit ovat kehittämisen instrumentti. Kilpailu rahoituksesta järjestää alueen työtä ja taloutta. Samanaikaisesti sukupuolten työnjaon vallitessa ja alueiden kilpaillessa keskenään aluekehittämisvaroista tämä kaikki on tarkoittanut paikallista sukupuolitunutta taloutta, joka on järjestänyt sukupuolten työtä ja paikkoja alueella. Artikkelinä on yhteiskuntatieteellinen sosiologian ja sukupuolentutkimuksen käsitteistöön perustuva näkökulma alueen elinvoimaan empiirisenä kohteenaan Lapin maakuntasuunnitelmat vuosilta 2009 ja 2014 sekä Lapin väestöä, työvoimaa, työssäkäyntiä ja työllisiä kuvaavat tilastot. Analysoin aineistoja erikseen ja yhdessä retorisesti ja sisällöllisesti sekä vertaan niitä keskenään.

Artikkeli osoittaa sen, kuinka alueen tulevaisuuden elinehtojen suunnittelussa tilastollisen tiedon käyttö on vähentynyt entisestään. Tämä kertoo muutoksesta strategisesta alueesta kohti ”konsulttialuetta”, jossa maakunnan strategisen kehittämisen rinnalle on noussut alueen markkinointi rahoituksen saamista varten. Suunnitelmien sisällöt ja esitystavat ovat muuttuneet rahan anomisesta ja arvottamisesta myyntipuheeksi eli ”pitchaukseksi”, jossa tunteisiin vaikuttamisesta eli affekteista on tullut osa aluetaloutta. Tämä tekee aluetaloudesta affektitaloutta piilottaen vallitsevan ja suhteellisen muuttumattoman sukupuolten työnjaon, sen erot ja järjestykset.

Avainsanat: Muuttuva työ, muuttuva talous, alue, alueiden kehittäminen, sukupuoli ja sukupuolten työnjako

Abstract

Region, vitality and gender division of labour – comparing with textual programmes to statistics

Over the course of Finland’s membership in the EU, the principal driver of regional policy has shifted from a concern for equality among regions to the implementation of regional development projects. The resulting competition for programme funding has reshaped work and the economy at the regional level. Given the prevailing gendered division of labour, this trend has also meant a gendered economy on the local level, that is, one largely determining what work members of different genders do and what their positions in a locality are.

The article draws on concepts of sociology and gender research to investigate regional vitality from a social scientific perspective; its empirical focus is Finnish Lapland. The research examines two sets of data in terms of content and the rhetoric used: the regional development plans for the years 2009 and 2014 and statistics on the region’s population, workforce and employment. The two are analysed separately and compared to each other.

The article shows that the use of statistics in planning the future of the region continues to decline. This signals that what at one time was a strategic region can increasingly be described as a “consultant region”; specifically, the latter has become an integral component of the former. Correspondingly, a shift can be seen in the content and presentation of regional development documents. Where at one

time they focused on applying for money and deciding, which purposes were most worthy of funding, they now concentrate on making sales pitches. Designed as they are to appeal to emotions, these are driving the regional economy towards being an affect economy, obscuring its characteristic and relatively persistent gendered division of labour as well as the disparities and orders this division entails.

Keywords: Changing work, changing economy, region, regional development, gender and gendered division of labour

Johdanto

Alueiden väestön määrä ja sen rakenne ovat keskeisiä tekijöitä alueiden kehittämisessä ja niiden tulevaisuuden suunnittelussa. Alueen väestölliset tekijät ohjaavat muiden muassa palveluiden järjestämistä ja alueiden hallinnollisia uudistuksia, kuten on nähtävissä meneillään olevista sote- ja maakuntareformeista. (Alueuudistus.fi, 2017.) Asukkaat muodostavat myös merkittävän osan alueen tuloista maksamalla veroa. Ihmiset ja asukkaat ovat keskeinen aluetalouden mittari. Ei ole mikään ihme, että väestö- ja asukasmääristä kannetaan huolta suunniteltaessa alueen tulevaisuutta ja elinvoimaisuutta. Huolenaiheet ovat usein liittyneet väestökehitykseen, väestön ikärakenteeseen, työllisyyteen ja niiden myötä alueen huoltosuhteeseen. Väestö itsessään on jo ongelmallinen käsite, koska se sisältää aina hallinnallisuutta. Esimerkiksi alueiden kehittämisen yhteydessä voidaan julkilausuen tuottaa puhetta ihmisistä, vaikka kysymys on kuitenkin väestöstä, sillä väestö on se kiinnostuksen kohde, jota voidaan hallita ja muokata valtion tarpeiden mukaisesti. (Ks. Kinnunen 2001; Foucault 1980; Nätkin 1997.)

Väestön ohella alueen elinvoimaisuudelle huolta aiheuttavat myös Euroopan Unionin aikaudella vahvistunut alueiden kilpailuun, älykkääseen erikoistumiseen ja strategiatyöhön nojaava kehittäminen sekä purkautuva toinen moderni, jossa alueita aikaisemmin tasa-arvoistanut teollisuus ei enää muodostakaan alueellisen hyvinvoinnin perustaa. Meneillään olevat muutokset muodostavat yhdessä käytäntöjä – osin ristiriit-

taisiakin – jotka järjestävät alueen ihmisten työtä, taloutta ja liikkuvuutta. (Kari-Björkbacka 2015; Merenheimo 2017; Haveri & Suikkanen 2009, 56-61.)

Vallitseva sukupuolten työnjako näkyy konkreettisesti alueella sukupuolittuneena taloutena. Se tarkoittaa naisen ja miehen puolikkaita, joilla on omat taloutta palvelevat tehtävänsä. Paikallisella tasolla sukupuolittunut talous tuottaa aluetalouden järjestyksiä, joissa huomiotta ovat usein jääneet alueen koulutettujen naisten mahdollisuudet innovaatioiden ja elinkeinojen kehittämiseen, koska toimiessaan niin sanotun tuottavan talouden piirissä koulutetut naiset tulisivat rikkoneeksi sukupuolittuneen talouden järjestyksiä. (Kari-Björkbacka 2015; 2016a; 2016b.) Useissa tutkimuksissa onkin tuotu esille nuorten ja naisten huolestuttava poismuutto pohjoisilta alueilta ja esitetty arvioita, joiden mukaan ”tulevaisuuden voittajia” ovat alueet, jotka onnistuvat houkuttelemaan naisia. (Koivurova ym. 2017; Glöersen 2009.)

Keskeisiä käsitteitä artikkelissa ovat alue, työ, sukupuoli ja elinvoima. Alueen käsitteellistään yhtäältä maantieteellishallinnolliseksi alueeksi, jota voidaan kuvata tilastollisin tunnusluvuin, kuten väestökehitys, työllisyys ja työttömyys. Toisaalta tutkin aluetta paikkana eli arkisina, taloudellisina ja työnjaollisina suhteina, jotka tekevät alueesta erilaisten dynaamisten käytäntöjen kentän, jossa rakennetaan, puretaan ja järjestetään sukupuolta aina uudelleen. (Massey 1994.) Työksi artikkelisani käsitteellistyvät kärkialoiksi nimettyjen ja nimeämisen ulkopuolelle jätettyjen alojen hajanainen kenttä, jonka muodostavat erilaiset elinkeinot, tehtävät, toiminnot, alat ja am-

matit sekä näiden yhdistelmät. Sukupuolen käsitteellistä tekemisenä ja tutkin sukupuolta rakenteellisesti. Tuon yhtäältä näkyväksi niitä rakenteita ja käytäntöjä, jotka ylläpitävät, toistavat tai häivyttävät sukupuolten eroja ja järjestyksiä, toisaalta etsin mahdollistavin ja osallistavin eli diffraktiivisin menetelmin käytänteiden ja rakenteiden uudelleen tulkittaa. (Barad 2012; 2007; Haraway 1991.) Artikkelini lopputulemana avaan keskustelua alueiden elinvoimasta. Pohdin alueen elinvoimaa sekä alueiden kehittämistä niiden sisällöllisen ja hallinnallisen paradigman muutosten, jatkuvuuksien ja katkosten yhteydessä.

Aineistot ja tutkimusmenetelmät

Artikkelin keskeinen menetelmä on diffraktio. Se mukailee feminististä luentaa ja argumentaatioanalyysin dissosiativisia tekniikoita, joissa keskeistä on kiinnittää huomiota itsestään selvinä esitettyihin asioihin, kuten esitystapoihin, joissa kaksi toisistaan irrallaan olevaa asiaa esitetään ikään kuin ne omaisivat luonnollisen kaltaisen yhdyssiteen. (Mills, 2004, 97; Perelman, 2007.) Diffraktiivinen luenta pyrkii tekemään provokatiivista yllytystä ja kysymään mahdollistavia ja visionäärisiä kysymyksiä, joita esitän analyysin edetessä ja erityisesti silloin, kun törmään asiakirja- ja tilastoaineiston muodostamaan ristiriitaan.

Koska diffraktio ei tydy ainoastaan näyttämään vallitsevan valtajärjestelmän epäkohdita, vaan kehottaa toimimaan hallitsevassa ja tulkitsemaan sitä uudelleen, luonnehtisin omaa tutkijapositioniani niin ulkona kuin sisällä olevaksikin. Olen tehnyt aluekehittämistä erilaisten hankkeiden ja erityisesti sukupuolten tasa-arvoa koskevien hankkeiden parissa jo parinkymmenen vuoden ajan. Yhtäältä olen hyvin sisällä vallitsevan valtajärjestelmän kehittämispäädäntöissä, toisaalta alueen kehittämisen, työn ja sukupuolen tutkijana pyrin ottamaan välimatkaa ja etäisyyttä tutkittavaan ilmiöön ja katsomaan tieteellisten teorioiden

ja käsitteiden valossa ilmiöitä välimatkan päästä sekä osoittamaan siten hallitsevan monisuhteisuuden. (Vrt. Barad 2012; Haraway 1991.)

Artikkelissa teen näkyväksi yksittäisen alueen eli Lapin kautta yleisiä mekanismeja alueiden kehittämisen, ihmisten, työssäkäynnin ja sukupuolten työnjaon synnyttämistä prosesseista. Luen retorisesti, sisällöllisesti ja diffraktiivisesti viimeisintä voimassa olevaa Lapin maakuntasuunnitelmaa (Lapin liitto 2014), joka on nimeltään *Lappi – Euroopan Arktinen portti - Lapin maakauntaustrategia 2040* ja kiinnitän huomiota siihen, miten asiakirjassa on kirjoitettu työstä ja ihmisistä. Toisen aineiston muodostavat Lapin alueen työssäkäyntiä, koulutusta sekä sukupuolten työnjaollisia piirteitä koskevat tilastot. Vertailen asiakirja- ja tilastoaineistoja vuosilta 2009-2014 ja tuon esille alueiden kehittämisessä tapahtunutta sisällöllistä ja hallinnallista paradigman muutosta.

Elinvoima Lapin alueen kehittämistä tekevissä teksteissä

Alueiden kehittämisen yhteydessä on tuotu esiin niiden paradigmanmuutokset. Lapin kohdalla kehittämisen paradigma on muuttunut vuodesta 1977 vuoteen 2008 alueiden tasa-arvoa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia korostavasta toiminnasta alueiden taloudellista kilpailukykyä ja erikoistumista priorisoivaan toimintaan. (Suopajarvi 2009, 86.) Vuodesta 2003 vuoteen 2009 asti alueen kehittämistä tekevät asiakirjat ovat kokeneet myös sisällöllisen muutoksen neuvottelevista asiakirjoista ulossulkeviksi strategiapapereiksi. (Kari-Björkbacka 2015.) Kolmenkymmenen vuoden aikana on tapahtunut tunnistettava paradigman muutos alueiden kehittämisessä, jota voisi luonnehtia muutoksena alueellisesta tasa-arvosta strategiseksi alueeksi. Muutosta on kiihdyttänyt Suomen liittyminen Euroopan Unioniin, jonka päämääränä on yhtäältä alu-

eiden tasa-arvoistaminen, mutta paradoksaalisesti sen luomat ohjausjärjestelmät ja ohjelmalliset keinot ovat tehneet kehittämisestä alueiden keskinäistä kilpailua, joka perustuu erikoistumiseen.

Alueiden kehittämistä varten laaditut ja kirjoitetut asiakirjat ovat tekstejä, joilla alueelle pyritään saamaan rahaa niin valtiolta, EU:lta kuin yksityisiltä sijoittajiltakin. Niiden tekemistä ohjaavat lainsäädäntö, Suomen Kuntaliitto ja Sisäasiainministeriö, jotka asettavat kehykset, joiden puitteissa kehittämistä tehdään. Maakunnat voivat itse päättää siitä, millaisin toimin ja rahallisin avustuksin alueen kehitykselle ja kehittämiselle saadaan paras mahdollinen lopputulos ja miten alue säilyisi elinvoimaisena mahdollisimman pitkään. Esimerkiksi vuosina 2003-2009 laadituissa asiakirjoissa sisältöjen ja painopisteiden määrittäminen on tarkoittanut asiakirjojen laadintaprosessin muuttumista neuvottelevista strategisiksi. (Kari-Björkbacka 2015.)

Vuosina 2003-2009 alueen kehittämistä koskevat asiakirjat on laadittu noudattaen alueiden kehittämistä koskevaa lainsäädäntöä, kuten Laki alueiden kehittämisestä (1651/2010), jossa määritellään asiakirjojen hierarkia. Maakuntasuunnitelma on pitkän aikavälin asiakirja, joka sisältää alueen vision ja kehittämistavoitteet, toiminnan ja suunnitelman alueiden käytöstä. Maakuntasuunnitelmalle alisteisia asiakirjoja ovat maakuntaohjelma ja maakuntakaava. Näistä ensimmäinen on keskipitkän aikavälin asiakirja, johon kuuluu toiminnallinen kehittämisohjelma. Se ohjaa rahoitusta projekteihin, joilla tavoitteita toteutetaan. Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma on asiakirja, joka valmistellaan vuosittain ja jossa keskeisillä, konkreettisilla kehittämistoimilla tehdään esitykset valtion budjettiin, toisin sanoen anotaan valtiolta rahaa. Maakuntakaava on pitkäaikavälin asiakirja, joka sisältää alueiden käytön yleiset periaatteet, tavoitteet, aluevaraukset ja yhteystarpeet, joita kuntien tasolla tapahtuva

kaavoitus noudattaa. (Lapin liitto 2009, 3.)

Tällä hetkellä (9/2017) voimassa oleva Lapin maakuntasuunnitelma eli *Lapin maakuntastrategia 2040* jo nimensäkin puolesta kertoo, että asiakirjan laadinnassa on käytetty strategista suunnitteluprosessia. Asiakirjan sisällöistä voi kuitenkin lukea, että kyseessä on ollut yhteisen tulevaisuuden luomiseen kaikkia osallisia kutsuva, avoin ja osallistava prosessi, ei ulossulkeva ja vaihtoehtoton, kuten esimerkiksi keskusjohtoinen strategiajohtaminen. (Eriksson & Lehtimäki 2001, 202-204.) ”... asiakirjat laadittiin Lapissa yhtenäisen ja laajasti osallistavan prosessin kautta vuoden 2013 kuluessa.” (Lapin liitto 2014, 3).

Lapin maakuntastrategia 2040 nostaa esille ”neljä keskeistä ilmiötä, joihin Lapin kehittämisessä tulee reagoida ja löytää suunta vuoteen 2040. Nämä ovat: uusi pohjoinen politiikka, ilmastonmuutos- ja biotalous, rakennemuutos sekä virtuaalinen elämäntapa.” (Lapin liitto 2014, 6.) Näihin reagoiminen ja suunnan löytäminen tarkoittavat samanaikaisesti niiden ihmisten, työn ja elinkeinojen tunnistamista, jotka parhaiten edesauttavat tavoitteiden saavuttamisessa.

Ihmisten tunnistamista ja kirjoittamista strategiassa on suunnilleen saman verran kuin aikaisemmassa maakuntasuunnitelmassa vuodelta 2009. Sen sijaan tapa, miten ihmisiä kuvataan, ei ole enää kontrolloiva ja ulossulkeva, eikä väestö alueiden kehittämisen hallinnan välineenä ja kohteena ole enää uusimmassa suunnitelmassa keskiössä. *Lapin maakuntastrategia 2040* tuottaa ihmisistä mahdollistavaa ja moniarvoistavaa puhetta eikä ongelmaväestöä enää tunnisteta ja nimetä.

Eniten kirjoitetaan yhdessä tekemisestä, mikä tuotiin esille sellaisina ilmaisuina kuten yhdessä, kaikki ja me tai ”Tehemä pois”. Toiseksi eniten kuvataan ihmisten arkea ja elämäntapaa, kuten määriteltäessä Lapin arvoperustaa: ”Avoimuus ja kansainvälisyys ovat läsnä kaikessa toiminnassa – ihmisten

arjessa, työn tekemisessä, koulutuksessa, yritystoiminnassa ja julkisella sektorilla” (Lapin liitto 2014, 4) tai ”avoin lappilainen monikulttuurinen yhteisö ja elämäntapa on vahvuus ...” (Lapin liitto 2014, 10). Kolmanneksi eniten kirjoitetaan nuorista ja senioreista, mikä tehdään mahdollistavan puheen avulla, kuten: ”Rakennemuutos tarkoittaa myös rajatonta kansainvälisyyttä sekä yritystoimintaa, työtä, yhdessä tekemistä ja oppimista verkostoissa. Se kohdistuu nuorista senioreihin ja nostaa nuoret keskiöön tulevaisuuden tekemisessä.” (Lapin liitto 2014,16.) Neljänneksi eniten kirjoitetaan osajista ja parhaista tekijöistä, joita kuvataan muiden muassa seuraavasti: ”Rajat ylittävä arktisen huippuosaamisen ja soveltamisen verkosto yhdistää parhaat tekijät, tutkimustiedon ja koulutuksen kohtaamaan markkinoiden ja elinkeinoelämän tarpeen... Lappi houkuttelee osajia.” (Lapin liitto 2014, 18.)

Työstä ja elinkeinoista kirjoitettaessa toistetaan uudenlaista tapaa tehdä työtä. Eniten tuodaan esille virtuaalista ja monipaikkaisista työtä ja sitä kuvataan seuraavasti: ”Virtuaalisuus muuttaa tapaamme tehdä työtä ja opiskella. Virtuaalisuus muuttaa liiketoimintaa ja palveluita. Virtuaalisuus on saumaton osa työtä, fyysisten työpaikkojen merkitys vähenee. Tuottava ja muutoksiin sopeutuva paikasta riippumaton työ, Lapin erityispiirteet hyödynnetään vetovoimatekijöinä etätöiden uusien muotojen kehittämisessä. Avoin data edistää uuden liiketoiminnan syntymistä auttaen myös töissä.” (Lapin liitto 2014, 20-22.)

Toiseksi eniten kirjoitetaan julkisen sektorin muutoksesta ja siihen kohdistuvasta rakennemuutoksesta, kuten ”Julkisen sektorin on uudistuttava ja palveluiden tuottamiseen löydettävä uusia ratkaisuja. ...rakennemuutokseen elinkeinorakenteessa, työn tekemisen tavoissa tartutaan kokonaisvaltaisesti. Rakennemuutos tarkoittaa rajatonta yritystoimintaa, työtä ... Julkisen sektorin rakenteiden on uusiuduttava ... jotta vuoden 2040 Lapissa

on työtä, toimintaa ja palveluja vapaasti valittavissa.” (Lapin liitto 2014, 16-18).

Kolmanneksi eniten strategiassa huomiota saa energia ja sen eri tuotantomuodot, joista kirjoitetaan seuraavasti: ”Energiantuotantovyöhyke painottuu erityisesti perämerenkaaren alueella tukemaan teollisuutta ja toisaalta myös kaivostuotannon tueksi. Vesi- ja tuulivoiman ja tehtaissa tuotetun energian lisäksi on suunnitteilla biopolttonestelaitos sekä merkittäviä tuulivoimainvestointeja ja nesteytetyn maakaasun (LNG) tuotantoa. Hajautettu ja pienenergiatuotanto ... tulee vahvistumaan eri puolilla Lappia. Lappi on pohjoisiin olosuhteisiin soveltuvien, erityisesti lähienergian, tuotanto- ja säästöratkaisujen kehittäjä ja soveltaja. Lapissa panostetaan pienenergiaratkaisujen tuottamiseen, tuotekehitykseen ja soveltamiseen ... arktista osaamista ja energiatuotantoa viedään ulkomaille, mikä tarkoittaa myös uutta liiketoimintaa pohjoisten luonnonvarojen jalostamiseksi.” (Lapin liitto 2014,10-14).

Neljännen sijan jakavat aitoon Lappiin, ekosysteemeihin, luontoon ja kulttuuriin perustuvat työt sekä kaivosten edellytyksiin perustuvat työt, joista kirjoitetaan seuraavainlaisissa yhteyksissä kuten ”... ainutlaatuisen luonnon ja aidon ja alkuperäisen kulttuurin suuri arvo tulee hyödyntää voimavarana ja jalostaa liiketoiminnaksi. Ekosysteemit tuottavat ihmisille monenlaisia aineettomia ja aineellisia hyödykkeitä ja nämä tulee hyödyntää liiketoiminnan näkökulmasta kestävästi ja sopusoinnussa. Kaivostoiminnassa on myönteisiä näkymiä eri puolilla maakuntaa ja näköpiirissä on 10 toimivaa kaivosta vuonna 2040.” (Lapin liitto 2014, 10-24.)

Me-henkisyys, arjen ja elämäntavan huomioiva tulevaisuus esittää toiveen siitä, että tulevaisuudessa olisimme avoimempia ja yhdessä tekeviä ja meillä olisi yhteinen päämäärä. Asiakirjassa halutaan tietoisesti sanoutua irti ”eri ryhmien välisestä edunvalvonnasta” ja ”siirtyä yhteiseen ihmisiä tekemiseen osal-

listavaan malliin.” (Lapin liit-to 2014, 22).

Kun Lapin maakuntasuunnitelma vuodelta 2009 keskittyi etsimään ratkaisuja erilaisiin väestöllisiin huolenaiheisiin, keskittyy *Lapin maakuntastrategia 2040* kuvaamaan alueen ihmisiä voimavarakeskeisesti ja siten alueen elinvoima oikeutetaan yhdessä tekevillä alueen ihmisillä. Maakuntasuunnitelma vuodelta 2009 toi myös useassa kohtaa esille sukupuolet, miehen ja naisen vastavuoroisina puolikkaina ja niiden taloutta palvelevan roolin. (Kari-Björkbacka 2015.) *Lapin maakuntastrategia 2040* ei mainitse sukupuolia.

Työstä ja elinkeinoista kirjoitettaessa tehdään asiakirjassa tulevaisuutta, joka antaa toivoa taloudellisesta kestävästä kehityksestä ja toistaa ekologisen ajattelun ylivertaisuutta. Virtuaalinen ja monipaikkainen työ tuo esille tavavan tehdä työtä, joka mahdollistaa asumisen Lapissa ja työpaikan muualla. Sen sijaan kuvattaessa julkista sektoria ja siihen kohdistettua rakennemuutosta, kirjoittaminen saa käskevämpää sävyä, jossa ”meidät” korvaakin auktoriteetti, joka tuo tekstin ulkopuolelta viestiä kustannuksista ja tarvittavista säästöistä. Energian ja sen eri tuotantomuotojen kohdalla kirjoitetaan luonnollisen kaltaisesta kasvusta, joka tapahtuu ikään kuin itsensä jonkinlaista evoluutiokehitystä seuraten. Aito Lappi, luontoon ja kulttuuriin perustuvat työt nostavat ekosysteemin toimijaksi, joka huolehtii siitä, että niin luontoon perustuvat kuin luonnonvarojen jalostamiseenkin keskittyvät työt voivat kehittyä rintarinnan ja yhdessä, sulkematta kumpaakaan pois Lapin tulevaisuudesta. Sen sijaan sukupuolten työnjaosta asiakirjassa ei ole mainintaa.

Elinvoima tilastoissa

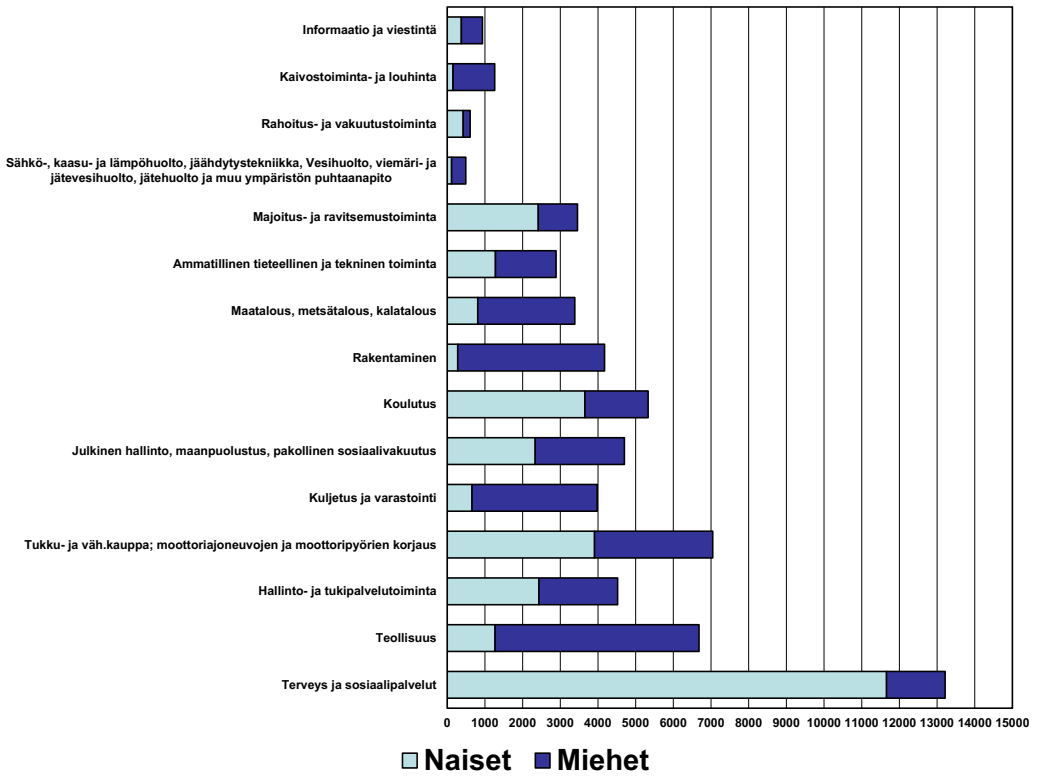
Sukupuolten olemassa olevat työhön liittyvät jaot järjestävät alueen ihmisiä ja työtä. Useissa tutkimuksissa on myös todettu, että modernisaatioon ja jatkuvuuksiin perustuvassa alueiden kehittämisessä sukupuolten työn-

jaollisten järjestysten huomioiminen osana kehittämistä aiheuttaa katkoksia ja murtumia rikkoonumattomana ja voittoisana esitettyyn kehittämisen tarinaan. (Ks. Conelly ym. 2000.) Lapissa, kuten muillakin alueilla Suomessa, työ on vahvasti jakautunut miesten ja naisten aloihin ja ammatteihin (Kuva 1). On olemassa joitakin tasa-aloja, mutta pääsääntöisesti alat ja ammatit ovat joko mies- tai naisvaltaisia (Taulukko 1). Myös työnantajasektorit ovat sukupuolittuneet siten, että suurin osa kuntasektorilla työtä tekevästä on naisia, kun taas yksityisellä sektorilla työtä tekevät ovat pääsääntöisesti miehiä. Taulukkoon 2 on yhteenvedonomaaisesti koottu tunnuspiirteitä naisten ja miesten koulutuksesta ja työssäkäynnistä Lapissa.

Lapissa naisia ja miehiä on lähes yhtä paljon. Naisia oli vuoden 2016 lopulla hieman vajaa puolet maakunnan väestöstä, kun koko maan keskiarvo oli 51 prosenttia. Siten Lapissa naisia on hieman vähemmän kuin maassa keskimäärin. Koulutustasoindeksi on niin naisten kuin miestenkin kohdalla hieman alhaisempi kuin maassa keskimäärin. Koulutustasoindeksillä mitattuna Lapissa asuvat miehet jäävät 40 yksikköä maan keskiarvosta ja naiset 23 yksikköä. Lapin alueella työvoimaan kuuluvilta miehiltä 15 prosentilta puuttuu perusasteen jälkeinen tutkinto, vastaavasti työvoimaan kuuluvilta naisilta tutkinto puuttuu noin yhdeksältä prosentilta. Naiset ovat pääsääntöisesti koulutetumpia kuin miehet niin Lapissa kuin koko maassakin. Korkeasteen koulutuksen suorittaneista aina ylemmälle korkeakouluasteelle asti enemmistö on naisia, lukuun ottamatta tutkijakouluastetta, jolla miehiä on naisia enemmän. Vuosina 2014-2016 Lapin yliopistosta on valmistunut yhteensä 80 tohtoria, joista 22 (n. 28 %) on ollut miehiä. Tästä voi päätellä, että Lappiin muuttaa tohtorikoulutuksen saaneita miehiä enemmän kuin naisia.

Lapin työvoimaan kuuluvista hieman yli puolet on miehiä (51 %). Työllisistä naisia

Kuva 1. Työssäkäyvät toimialan (TOL 2008) ja sukupuolen mukaan Lapissa vuonna 2014. (Lähde: SVT, Väestö, Työlliset toimialan (TOL 2008) ja sukupuolen mukaan vuonna 2014.)
Figure 1. Working population by sector and gender in Lapland, 2014.

on yli puolet (51 %). Työllisillä niin naisilla kuin miehilläkin yleisin tutkinto on keskiasteelta. Sukupuolten välisissä vertailuissa huomio kiinnittyy siihen, että miehet kuitenkin työllistyvät ilman perusasteen jälkeistä tutkintoakin. Työllisiin siis kuuluu noin kuusi prosenttia sellaisia miehiä, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Vastaavasti työttömiin kuuluu noin kahdeksan prosenttia sellaisia naisia, joilla on alin korkea-asteen tutkinto. Tämä havainto hämmentää. Miten on mahdollista, että Lapin työmarkkinoilta löytyy töitä tutkintoa vailla oleville miehille, mutta ei tutkinnon suorittaneille naisille?

Toimialoittain tarkasteltuna Lapin työllistävin ala on ollut vuosina 2009-2014 terveys- ja sosiaalipalvelut. Ala on kasvattanut työvoimaosuuttaan aina vuodesta 2003

lähtien. Terveys- ja sosiaalipalvelut työllistävät eniten naisia. Vastaavasti miehiä on työssä eniten teollisuudessa, joka on Lapin alueen kolmanneksi työllistävin ala. Tosin teollisuuden työvoimaosuudet ovat vuosien 2009-2014 aikana olleet laskusuuntaisia. (Taulukko 1.)

Eniten yrittäjiä Lapissa on maa-, metsä- ja kalataloudessa, joka on myös yrittäjämiesten yleisin ala. Vastaavasti naisten yritys-toiminta keskittyy muun palvelutoiminnan, kuten kampaamoiden, kauneudenhoidon ynnä muiden henkilökohtaisten palveluiden tuottamiseen. Kun maassa keskimäärin yrittäjien osuus työvoimasta on kasvanut vuosina 2009-2014 lähes kaikkien toimialojen osalta, Lapissa vastaavana aikana yrittäjien määrä on vähentynyt. Tämä koskee niin nai-

Taulukko 1. Naisten, miesten ja Lapin suurimmat toimialat ja muutos vuosina 2009 ja 2014. (Lähde: SVT, Väestö, Työlliset toimialan (TOL 2008) ja sukupuolen mukaan vuosina 2009 ja 2014.)
Table 1. Sectors employing the most men, most women and most employees overall in Lapland, 2009 and 2014.

	2009	2014	Muutos 2009-2014
Naiset	Terveys- ja sosiaalipalvelut: 10 182 naista Tukku- ja vähittäiskauppa: 4067 naista Koulutus: 3655 naista	Terveys- ja sosiaalipalvelut: 11 659 naista Tukku- ja vähittäiskauppa: 3909 naista Koulutus: 3652 naista	Terveys- ja sosiaalipalvelut: +1477 naista Tukku- ja vähittäiskauppa: -158 naista Koulutus: -3 naista
Miehet	Teollisuus: 5982 miestä Rakentaminen: 3920 miestä Kuljetus ja varastointi: 3627 miestä	Teollisuus: 5411 miestä Rakentaminen: 3898 miestä Kuljetus ja varastointi: 3322 miestä	Teollisuus: - 571 miestä Rakentaminen: - 22 miestä Kuljetus ja varastointi: - 305 miestä
Kaikki	Terveys- ja sosiaalipalvelut: 12250 henkilöä Teollisuus: 7533 henkilöä Tukku- ja vähittäiskauppa: 7085 henkilöä	Terveys- ja sosiaalipalvelut: 13215 henkilöä Tukku- ja vähittäiskauppa: 7046 henkilöä Teollisuus: 6681 henkilöä	Terveys- ja sosiaalipalvelut: +965 henkilöä Tukku- ja vähittäiskauppa: -39 henkilöä Teollisuus: -404 henkilöä

sia kuin miehiäkin. Kuitenkin joillekin aloille Lapissakin on vuosina 2009-2014 tullut lisää yrittäjiä. Tällaisia aloja toimialaluokituksen (TOL 2008) mukaisesti ovat: informaatio ja viestintä; rahoitus- ja vakuutus toiminta; ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta; koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut. Naisten osuus yrittäjistä on pysynyt samana vuosikaudet. Niin Lapissa kuin maassa keskimäärin kaikista yrittäjistä naisia on hieman yli 30 %.

Työnantajasektoreittain tarkasteltuna ainoastaan kuntasektori on kasvattanut työvoimaosuuksiaan niin naisten kuin miestenkin osalta vuosina 2009-2014. Kuntasektori on myös naisten suurin työnantaja, sillä Lapin alueen palkansaajista 22 % on kuntasektorilla työtä tekeviä naisia ja kuntasektorin työntekijöistä naisia on noin 76 %. Yksityinen sektori on Lapin alueen ja miesten suurin työnantaja.

Lapin yleisimmät ammattiryhmät olivat vuonna 2014 palvelu- ja myyntityöntekijät, asiantuntijat sekä erityisasiantuntijat. Nämä ammattiryhmät olivat myös naisten yleisimpiä. Miesten yleisimmät ammattiryh-

mät olivat rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät, prosessi- ja kuljetustyöntekijät sekä kolmantena palvelu- ja myyntityöntekijät.

Yllä olevat luvut pohjautuvat taulukoihin 1 ja 2 ja niiden lähteinä käytettyihin tilastoihin. Ne yhdessä kertovat naisten ja miesten välisen työnjaon olevan edelleen keskeinen työssäkäyntiä järjestävä tekijä. Sukupuolten välinen työnjako konkretisoituu erityisesti tarkasteltaessa eri alojen ja ammattiryhmien sukupuolijakaumaa ja työllisyyttä.

Asiakirjat ja tilastot yhdessä

Tilastot tekevät ja niitä käytetään tekemään näkyväksi erilaisia eroja ja järjestyksiä, joilla voidaan esimerkiksi retorisisessa mielessä perustella alueen kärkialoja tai niiden avulla on seurattu aluetalouden vaihteluita. (Ks. Kinunen 2001.) Näin on tehty myös Lapin kehittämistä tekevissä teksteissä vuosina 2003-2009. Alueen, työn ja talouden tilastot ovat tuolloin osoittaneet huolenaiheita ja kipupisteitä, joihin tulisi kiinnittää huomiota ja

Taulukko 2. Naisten ja miesten työssäkäynnin ja koulutuksen piirteitä Lapissa vuonna 2014. (Lähteet: SVT. Väestö, työvoima, työlliset, alue, toimiala, vuosi, ammattiasema, ammattiryhmät, tutkinnot, sukupuoli ja alue 2014; SVT, Yliopistokoulutus 2014-2015.)

Table 2. Employment and educational profiles of women and men in Lapland, 2014.

	Naiset	Miehet	Yhteensä (Lappi)
Asukkaat prosenttiosuudet	50% (koko maa=51%)	50% (koko maa=49%)	100%
Työllisten prosenttiosuudet	51% (koko maa= 51%)	49% (koko maa= 49%)	100%
Koulutustasoindeksi	346 (koko maa = 369)	301 (koko maa = 341)	323 (koko maa = 355)
Työvoimaan kuuluvien tutkinnot (3 yleisintä)	Keskiaste Alin korkea-aste Ylempi korkeakouluaste	Keskiaste Alin korkea-aste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	Keskiaste Alin korkea-aste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa
Työllisten tutkinnot (3 yleisintä)	Keskiaste Alin korkea-aste Ylempi korkeakouluaste	Keskiaste Alin korkea-aste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	Keskiaste Alin korkea-aste Ylempi korkeakouluaste
Työttömien tutkinnot (3 yleisintä)	Keskiaste Alin korkea-aste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	Keskiaste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa Alin korkea-aste	Keskiaste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa Alin korkea-aste
Tutkijakoulutusasteen suorittaneet (lkm)	268	282	550
Työllistävimmät toimialat (3 yleisintä)	Terveys- ja sosiaalipalvelut Tukku- ja vähittäiskauppa ... Koulutus	Teollisuus Rakentaminen Kuljetus ja varastointi	Terveys- ja sosiaalipalvelut Tukku- ja vähittäiskauppa Teollisuus
Eniten yrittäjiä (3 yleisintä)	Muu palvelutoiminta Maa-, metsä- ja kalatalous Tukku- ja vähittäiskauppa ...	Maa-, metsä- ja kalatalous Rakentaminen Kuljetus- ja varastointi	Maa-, metsä- ja kalatalous Rakentaminen Tukku- ja vähittäiskauppa ...
Ammattiryhmät (3 yleisintä)	Palvelu- ja myyntityöntekijät Asiantuntijat Erityisasiantuntijat	Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät Prosessi- ja kuljetustyöntekijät Palvelu- ja myyntityöntekijät	Palvelu- ja myyntityöntekijät Asiantuntijat Erityisasiantuntijat
Työnantajasektori (yleisin)	Kunta	Yksityinen sektori	Yksityinen sektori

tehdä korjausliikkeitä. Vuosina 2003-2009 asiakirjoissa huolenaiheet ovatkin koskeneet lähinnä Lapin väestöä, syntyvyyttä, miesten sairastavuutta, syrjäytymisalttiutta ja työllisyyttä. Ratkaisua näihin huolenaiheisiin vuosina 2003-2009 haettiin sukupuolittuneesta

taloudesta eli naisten ja miesten taloutta palvelevista vastavuoroisista rooleista. (Kari-Björkbacka 2015.) Nyt voimassa oleva *Lapin maakuntastrategia 2040* ei esitä huolenaiheita. Asiakirja on kirjoitettu mahdollisuuksiin perustuen. Tässä mielessä *Lapin maakuntastrate-*

gia 2040 edustaa uutta tapaa hakea rahaa valtiolta ja EU:lta. Alueen elinvoimalle perustuvan asiakirjan tuottama mielikuva on kuitenkin kovin kaukana alueen ihmisten työssäkäynnin, työvoiman, koulutuksen ja yrittäjyyden tilastollisesta tarkastelusta. Voisiko näitä kahta erillään olevaa todellisuutta tuoda hieman lähemmäksi toisiaan?

Lapin maakuntastrategia 2040 ei ota esille toimialoja, ei toimialaryppäitä eikä työtä sinänsä, ainoastaan työn tekemisen tapaa, mikä tapahtuu avoimesti ja yhdessä, ulkopuolelta käskyttäen tai sitten luonnollisesti ja itsestään kehittyen. Strategia perustelee valintaa sillä, että ”... alueet eivät erikoistu enää välttämättä sektoreittain tai toimialoittain, vaan pikemmin arvoketjujen, tuotantovaiheiden tai työtehtävien mukaan.” (Lapin liitto 2014, 16.) Tämän valinnan oikeuttaa jonkinlainen ”porterilainen” aluekehityksen paradigma, jonka keskiössä ovat klusterit, joilla tarkoitetaan eri alojen muodostamia ryppäitä, jotka koostuvat toisiinsa vertikaalisin ja horisontaalisin sidoksin liittyvistä aloista. (Porter 2006, 117-204.)

Lapin yrittäjien toimialarakennetta tarkasteltaessa ei voi olla kiinnittämättä huomiota siihen, että Lapissa edelleen suurin osa yrittäjistä ja erityisesti yrittäjinä olevista miehistä toimivat maa-, metsä- ja kalatalouden parissa eli alkutuotannossa, naisten yritys-toiminnan keskittyessä pääsääntöisesti henkilökohtaisten palveluiden tuottamiseen. Alkutuotannossa ja henkilökohtaisia palveluita tuottavissa yrityksissä ja kenties niiden yhdistelmissä voisi myös piillä alueen elinvoimaa.

Terveys- ja sosiaalipalveluita tuottaville aloille odotetaan sote- ja maakuntareformien myötävaikutuksella syntyvän enemmän yrittäjyyttä ja yrityksiä. Tilastoissa tämä on näkynyt pienehkönä yritysten ja yrittäjien määrän kasvuna. Sen sijaan ala kokonaisuudessaan jatkaa työvoimaosuksiensa kasvatamista ja alalla tehty työ tapahtuu edelleen pääosin kuntasektorin toteuttamana. Alan

liiketoimintamahdollisuudet edellyttävät muutoksia talouden arvojärjestyksissä, jotka taas noudattavat tuotannon sukupuolittuneita työnjakoja ja suhteita. (Ks. Adkins 1995.) Niin pitkään kuin julkisen sektorin tekemä terveys- ja sosiaalipalvelutyö nähdään ainoastaan kustannusten kautta eikä esimerkiksi nähdä sen tärkeää roolia aluetaloudessa, kuten veronmaksukyvyn ylläpitämisessä, ala tuskin tulee saamaan näkyvyyttä ja läsnäoloa tuottavan työn piirissä. (Kari-Björkbacka 2015.) Kenties monikansalliset terveystaluiden järjestämiseen ja myymiseen keskittyneet suuret ja globaalit yritykset löytävät ja ovat jo löytäneet paikkansa tuottavan työn ja talouden sisäpiiristä, mutta tätä muutosta ei tule tapahtumaan esimerkiksi pienille, pääsääntöisesti naisten omistamille hoivapalveluita tuottaville yrityksille ilman järjestysten muuttamista. (Merenheimo 2016.)

Lapin alueella asuvat ihmiset ovat kovin alhaisesti koulutettuja maan keskiarvoon verrattuna. Kuitenkin tilastoista on nähtävissä, että Lapin alue ja työ ovat houkutelleet joukkoonsa myös enenevässä määrin tohtoritutkinnon suorittaneita, joista enemmistö on miehiä. Huolenaiheeni liittyykin siihen, tunnistuvatko taiteiden, kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden naisvaltaisilta aloilta valmistuneet tohtorit, joita Lapin yliopistokin kouluttaa, alueen voimavarana ja innovaatioressursseina yhtä hyvin kuin teknis-luonnontieteellisiltä aloilta valmistuneet. Ja anneaanko humanistis-yhteiskuntatieteellisiltä aloilta valmistuneille tohtoreille mahdollisuus ”elinvoimaistaa” ja uudistaa omaa alaansa, kuten sosiaalialaa? Ylipäätään, tunnistaako talouden läpileikkaavuudelle perustuva arvomaailma humanistis-yhteiskuntatieteellisten tohtoreiden panoksen ja osaamisen osana paljon mainostettua ja sanana inflaationkin kärsinyttä innovaatiopolitiikkaa. Esitänkin, että Lapin yliopistosta valmistuneita tohtoreita ja heidän tunnistumistaan elinkeinolisten innovaatioiden yhteydessä tulisi tutkia

enemmän.

Yhteenveto

Sukupuolten työn ja talouden erojen ja järjestysten tunnistaminen on keskinen osa suunniteltaessa ja toteutettaessa alueiden tulevaisuutta. Tässä mielessä rahoituksia ohjaavat asiakirjat ovat keskeisiä sukupuolten työn ja talouden järjestäjiä ja arvottajia. Siten asiakirjoilla on myös tärkeä tehtävä järjestysten purkajana.

Lapin maakuntastrategia 2040 perustuu alueen vahvuuksille ja elinvoimalle sivuuttaen hallinnalliset ja työnjaolliset käytännöt, jotka toistuvat ja kehystävät alueiden kehittämistä. Näitä ovat naisten ja miesten sekä julkisen ja yksityisen talouden muuttumattomat työnjaot ja järjestykset. Kun strategiaa vertaa vuoden 2009 maakuntasuunnitelmaan, voisi asiakirjojen sisällöllistä muutosta kuvata strategisesta asiakirjasta myyntipuheeksi, missä ohjelmapuhe ei enää painota alueen strategiaa vahvuuksia vaan ennemminkin toimii markkinointina rahoituksen hankkimiseksi. (Ks. Elomäki ym. 2016; Kuusela & Ylönen 2013.)

Strategia noudattaa niin ulkoasullisesti kuin sisällöllisestikin niin sanottua pitchausta, joka tarkoittaa tiiviissä muodossa ja lyhyessä ajassa pidettävää puhetta, jonka tarkoituksena on vakuuttaa kuulija - ostaja esiteltävästä tuotteesta eli tässä tapauksessa Lapin alueesta. Ainoa särö, joka tässä puheessa on, on julkinen sektori ja sille asetetuista pakottavista syistä toteutettava rakennemuutos. Julkinen sektori ja sen reunoilla tapahtuva sote-reformi ovat vääranlaisia suhteessa konsulttialueen strategiaan ja päämääriin, jolloin sosiaali- ja terveystaloudet naisvaltaisina aloina joutuvat jatkuvasti käymään neuvotteluita suhteestaan alueeseen, aluetalouteen ja alueen sukupuolten työnjakoon, sen eroihin ja järjestyksiin. (Ks. Skeggs 2014.)

Alueiden kehittäminen on muuttunut

ongelmapuheesta monenlaisia mahdollisuuksia sisältäväksi ja elinvoimaisuutta esittäviksi dokumenteiksi, jolloin myös neuvottelut hegemonian kanssa muuttuvat monisuhteisiksi. Ne eivät ole enää yksi- tai kaksisuuntaisia, vaan sisältävät useammanlaisia ja -tasoisia neuvotteluita yksilöiden, sukupuolten, instituutioiden ja yhteisöjen kesken ja sisällä. Alueiden kehittäminen sisältää enenevässä määrin erilaisia affekteja ja affektitalouden piirteitä, missä tunteet ja tunteisiin vetoaminen, kutsut ja kutsuhuudot lisäävät ja vähentävät ihmisten sekä instituutioiden toimintakykyä ja järjestävät ihmisten sekä asioiden suhteita kiinnittämällä ja irrottamalla, lähentämällä ja loitontamalla. (Elomäki ym. 2016, 381.)

Talous on heijastumaa ihmisten, kulttuurien ja yhteisöjen arvomaailmasta. Kun arvomaailma muuttuu, talousjärjestelmät seuraavat perässä. Alueiden erikoistumiselle ja keskinäiselle kilpailulle perustuva alueiden kehittäminen on Lapin osalta muuttunut sukupuolittuneen talouden tuottamista eroista ja järjestyksistä affektitaloudeksi. Alueiden kehittämiseen mukaan tullut pitchaus tai myyntipuhe, joka sivuuttaa tilastot tai muun avoimen datan hyödyntämisen kehittämistyössään, tekee alueiden kehittämisestä yksilöllisiä, rahan arvottamiseen liittyviä henkilökohtaisia prosesseja ja suhteita. Tämä paradigman muutos lisää alueiden kehittämisen yhteydessä sirpaleisuutta ja katkoksellisuutta sekä tekee kutsuista ja kutsuhuudoista yksilöllisiä, joita eivät perinteiset kategoriat, kuten sukupuoli, luokka, ikä, sukupolvi, poliittinen suuntaus, yhteisö tai paikallisuus enää määritä ja ennusta.

Sukupuolen voi kuitenkin vielä tunnistaa työn jaoista ja järjestyksistä silloin, kun *Lapin maakuntastrategiassa 2040* kirjoitetaan julkisen sektorin rakennemuutoksesta ja energia-alan töistä. Näistä ensimmäinen on naisvaltainen ala, jolta vaaditaan muutosta ja joka on pakotettu muuttamaan sisältöjään ja järjestyksiään. Jälkimmäinen on miesvaltainen ala, jossa

kasvun ja kehityksen odotetaan tapahtuvan luonnollisesti, ikään kuin itsestään. On silti vaikea vielä arvioida sitä, millaisia eroja ja järjestyksiä muodostuu *Lapin maakauntastrategia 2040* tuottamissa käytännöissä työlle, taloudelle ja sukupuolten työnjaolle.

Kirjallisuus

- Adkins, L. 2005. Social Capital: The anatomy of a troubled concept. *Feminist Theory* 2005 6:195. DOI:10.1177/1464700105053694. SAGE. <http://fty.sagepub.com/content/6/2/195>. 195-211.
- Alueuudistus. 2017. <http://www.alueuudistus.fi>. (Viitattu 4.8.2017)
- Barad, K. 2012. Matter feels, converses, suffers, desires yearns and remembers. Interview with Karen Barad. DOI: <http://dx.doi.org/10.3998/ohp.11515701.0001.001>. Open Humanities Press.
- Barad, K. 2007. Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning. Duke University Press. Durham.
- Conelly, P. M., Li, T., M. MacDonald, M. & Parpart, J. L. 2000. Feminism and Theoretical Perspectives. Julkaisussa: Parpart, J. L. (toim.) *Theoretical Perspectives on Gender and Development*. International Development Research Centre. Ottawa. 51-90.
- Elomäki, H., Kantola, J., Koivunen, A. & Ylöstalo, H. 2016. Kamppailu tasa-arvosta: tunne, asiantuntijuus ja vastarinta strategisessa valtiossa. *Sosiologia* 4, 377-395.
- Eriksson, P. & Lehtimäki, H. 2001. Strategy rhetoric in city management. How the presumptions of classic strategic management live on? *Scandinavian Journal of Management* 17. Pergamon. 201-223.
- Foucault, M. 1980. *Tarkkailla ja rangaista*. Otava. Helsinki.
- Glöersen, E. 2009. Vahva, erityinen, lupaaava – kohti pohjoisten harvaan asuttujen alueiden visiota 2020, Nordregio-raportti 2009:2. Aluekehitys ja alueellinen innovaatiopolitiikka.
- Haraway, D. 1991. *Simians, Cyborgs and Women. The Reinvention of Nature*. New York and London. Routledge.
- Haveri, A. & Suikkanen, A. 2003. Lapin aluekehitys ja sen tulevaisuus. Julkaisussa: Massa, I. & Snellman, H. (toim.) *Lappi - Maa, kansat, kulttuurit*. Suomalaisen kirjallisuuden Seuran Toimituksia 924. Helsinki. 160-182.
- Kari-Björkbacka, I. 2016. Millaista sukupuolta kehysriihi teki? Julkaisussa: *Talous on tasa-arvokysymys*. Tasa-arvovaje.fi.
- Kari-Björkbacka, I. 2016. Miesvaltaiset alat ovat investointeja, naisvaltaiset kulueriä. Julkaisussa: *Uutistamo*. Uutistamo.fi.
- Kari-Björkbacka, I. 2015. Alueen ja työn sukupuoli. *Acta Universitatis Lapponiensis* 306. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Kinnunen, M. 2001. Luokiteltu sukupuoli. *Vastapaino*. Tampere.
- Koivurova, T., Śmieszek, M., Stepie`n, A., Mikkola, H., Käpylä, J. & Kankaanpää, P. 2017. Suomen puheenjohtajuus Arktisessa neuvostossa (2017-2019) muutoksen ja epävarmuuden aikakaudella. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 14/2017. Helsinki.
- Kuusela, H. & Ylönen, M. 2013. *Konsulttidemokratia. Miten valtiosta tehdään tyhmä ja tehoton?* Gaudeamus. Helsinki.
- Laki alueiden kehittämisestä. 2009. 29.12.2009/1651. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2009/20091651>. (Viitattu 5.3.2011)
- Massey, D. 1994. *Space, Place and Gender. A woman's Place?* With L. McDowell. Polity Press. Cambridge.
- Merenheimo, P. 2016. Naisten markkinat – Hoivan markkinaehtoistuminen institutionaalisen yrittäjyyden näkökulmasta. *Acta Universitatis Lapponiensis* 340. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Mills, S. 2004. *Discourse*. Routledge. London.
- Nätkin, R. 1997. *Kamppailu suomalais-*

ta äitiydestä. Maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset. Gaudeamus. Tampere.

Perelman, C. 2007. Retoriikan valtakunta. Vastapaino. Tampere.

Porter, M. E. 2006. Kansakuntien kilpailu. Talentum. Karisto. Helsinki.

Skeggs, B. 2014. Elävä luokka. Vastapaino. Tampere.

Suopajarvi, L. 2009. Valtiojohtoisesta hyvinvointipolitiikasta globaalin markkinatalouden kilpailuun. Vertailussa vuosien 1977 ja 2008 aluepoliittiset ohjelmat Lapin erityisongelmien ratkaisemiseksi. Julkaisussa: Hirvonen, T. & Suikkanen, A. (toim.) ESPON Pohjoisessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 55/2009. Työ- ja elinkeinoministeriö. 73-88.

Aineistolähteet

Lappi – Euroopan Arktinen portti. Lapin maakuntastrategia 2040. Lapin liitto 2013. Saatavana: http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=26224&name=DLFE-22708.pdf. (Viitattu 4.8.2017)

Lappi. Pohjoisen luova menestyjä. Lapin maakuntasuunnitelma 2030. Lappi eanagodeplána 2030. Lapin liitto 2009.

SVT. Taulukko 010. Väestö muuttujina alue, pääasiallinen toiminta, ikä, vuosi ja sukupuoli. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 022 Väestö muuttu-

jina alue, pääasiallinen toiminta, koulutusaste, ikä, vuosi ja sukupuoli. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 030. 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, alueen ja sukupuolen mukaan 2011-2015. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 050. Alueella työssäkäyvät (työpaikat) muuttujina Vuosi, työpaikan alue, työnantajasektori ja sukupuoli. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 055. Työlliset muuttujina alue, toimiala, ikä, vuosi, ammattiasema ja sukupuoli. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 062. Työlliset muuttujina ammattiryhmä, alue, vuosi ja sukupuoli. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 010. Yliopisto-opiskelijat ja –tutkinnot 2001-2016 (Kansallinen koulutusluokitus 2016) muuttujina Yliopisto, koulutusaste, koulutusala, sukupuoli, vuosi ja opiskelijat ja tutkinnot. Yliopistokoulutus. ISSN=1799-0599. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/yop/index.html>. (Viitattu 13.9.2017)